

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Читачі й автори часопису мусять усвідомлювати, що Болонський процес не ставить за мету нівелювання чи поглинання національних систем освіти. Українська система освіти мусить залишатися вірною самій собі. Немає єдиної системи освіти й у інших країнах Європи. Вони мають різні особливості й навіть невідповідності та суперечності. Водночас, країни Європи опрацювали й узгодили між собою єдині вимоги, спільні пріоритети, що дало змогу започаткувати Болонський процес.

Ми повинні бути оптимістами і знати, що рівень освіти населення України є одним із найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. Сумарний показник охоплення навчанням у нас становить 79,6 %. Середній світовий показник дорівнює 65 %. У країнах Східної Європи та СНД – 77 %, але у високо розвинутих – 94 %, до цього ми прагнемо.

Педагогічна теорія і навчально-виховна практика України є стійкою і відчутною для всіх. Це підтверджується проведенням Форуму Міністрів освіти країн Європи «Школа ХХІ століття: Київські ініціативи» (Київ, 2011). Прийняте за підсумками Форуму Київське комюніке, було затверджено Комітетом Ради Європи та офіційно направлено в 47 країн, де сформульовано думку щодо створення єдиного європейського освітнього простору «від дитячого садка до університету».

Звернемося до дошкілля. У світі цій ланці освіти надається першочергове значення. І це зрозуміло, адже від розвитку дитини в період дошкілля залежить її наступне навчання і загалом становлення як особистості. Народжуваність дітей у нас зменшується. Якщо в 1991 році в Україні народилося майже 630 тис. дітей, то в 2010 – 497 тис. І при цьому лише 53 % дітей охоплені дошкільною освітою. Ці дані відомі, але вони не залишають байдужих і спонукають до дії. Сьогодні вносяться зміни до Закону «Про дошкільну освіту», запроваджено обов'язковість переддошкільної освіти, розроблено для п'ятирічок програму «Впевнений старт». Важливо, що відбувся і поставив конкретні завдання I Всеукраїнський з'їзд працівників дошкільної освіти, виникла громадська організація «Всеукраїнська асоціація дошкільних працівників». Проте робота за повернення дитячих садків мусить вестися більш наступально. Готуючи дошкільних працівників, прагнемо, крім усеукраїнської, розробляти і використовувати регіональні авторські програми підготовки кадрів. Удосконалюємо зв'язки університету з дошкільними навчально-виховними закладами, з працівниками-дошкільниками, передовсім з метою здоров'язберігальної педагогічної функції. Варто підтримати новий напрям у дошкіллі, який пропонує Міністерство – «дологова педагогіка», підключивши медичних працівників.

Для забезпечення не просто нової дороги, а магістрально стратегічного шляху для початкової школи, в цьому році, щоб досягти амбітні цілі III Всеукраїнського

з'їзду працівників освіти, іноземну мову діти будуть вивчати з першого класу, ми включилися в цей процес, випустили належну кількість фахівців з іноземної мови, оскільки головне в цьому – кадри. Своє завдання вбачаємо і в тому, щоб усіх випускників цього профілю, озброїти методикою навчання в початковій школі. У тому числі створити методоб'єднання учителів й учених в Інтернеті, як один із засобів розв'язання подібних проблем. Оскільки інформатика буде викладатися з другого класу, то плануємо збільшити випуск фахівців з інформатики і разом із колегами з інституту післядипломної педагогічної освіти адаптувати їх до початкової школи, до інновацій у галузі методики початкового навчання.

У меті педагогічної освіти основою стає здатність постійного самовдосконалення, самоактуалізації, самовизначення майбутнього вчителя в професії, розвиток його індивідуальності. Думаю, що на Полтавщині ми реалізуємо мрію Міністра освіти, перетворимо початкову школу в освітній храм, де будуть зростати здорові, доброзичливі один до одного і до старших діти. Здобутки початкової освіти передамо в основну і старшу школу.

В основній і старшій школі вербальними засобами і засобами інформаційно-комунікаційних технологій належить посилювати в навчанні пізнавальний і мотиваційний аспекти, міжпредметні зв'язки. Це досягається за рахунок змістової переорієнтації (зміст освіти це основне): від декларативних знань (знати «що»), до змістово-процедурних («як», «чому» і «для чого»). З цією метою у формуванні особистості вчителя збільшуємо потенціал керованої самостійної й індивідуальної роботи, а у ній – пошукову, дослідницьку, проєктивну спрямованість на основі любові до дітей і професії. У цьому потребуємо допомоги управління і відділів освіти, щоб, наприклад, для всіх видів педагогічної практики було визначено найкращі школи і вчителів. Орієнтація на професію вчителя продовжується в процесі навчання в університеті, щоб не сталося відчуження, і не зародилося почуття страху перед школою після першої в житті студента педагогічної практики, а таке буває.

Піднесення методичної роботи в школі і вишій – веління часу. Прикро, але, наприклад, з використання ІКТ Україна замикає першу сотню країн світу. Отже, поряд із ліквідацією комп'ютерної малограмотності, педагогічні колективи мусять ширше і методично доцільніше використовувати комунікаційні технології, створювати навчальні програми, а також долати й недоліки комп'ютеризації.

Україна голосно заявила про себе як генератор європейського масштабу освітніх ініціатив. Однак за результатами аналізу освітня система України посідає 56 місце з-поміж 140 країн. Для порівняння – Польща – 62, Росія – 78, Грузія – 119 місце. Це для нас добре, але не можна не зважати, що найгірше Україна виглядає в питаннях управління освітою, менеджменту освіти, підготовки керівних кадрів навчальних закладів – аж 109 місце. Адміністративний, а не компетентнісний підхід до управління – основна причина гальмування освітніх реформ. Тут є над чим подумати. Можливо, повернутися до виборів директорів шкіл як форми демократизації шкільного життя. Вести нову, диференційовану систему оплати праці вчителя як керувальний механізм. Давати більшу зарплату за вищу результативність, спонукати учителя бути не лише предметником, а й повноцінним вихователем, зменшуючи йому при цьому необхідну на ставку (18 год.) кількість годин. Диференціювати роботу керівників шкіл в залежності від кількості учнів, самостійності й відповідальності, компетентності й ставлення до справи. Про-

водити перепідготовку директорів шкіл для ефективного використання ними можливостей автономії шкіл (надавати юридичні, економічні знання, проводити обмін досвідом, навчати здійснювати комп'ютерне керівництво школою). Розглядаємо це як завдання на майбутнє.

Великого значення надаємо формуванню в колективах студентів і вчителів ставлення до іншої людини як до найвищої цінності, розвиткові особистісних можливостей і потенціалу. У спільній діяльності педагогів школи мусить відбуватися зародження нового знання, викристалізовуватися суб'єктивний професійний досвід. Відповідно до типу діяльності вчительської спільноти варто організувати педагогічні студії, творчі мікрогрупи, співконсультування, взаємострамоване навчання за участі вчених університету. У нас докторів, професорів з педагогіки вже 11 чол. Робота в цьому напрямі стимулює самоосвіту впродовж життя, прискорює становлення молодого фахівця, акцентує на знаннях досвідчених. В колективі створюються нові відносини, що визначаються як суб'єкт-суб'єктні, підвищується інтерес до інноваційних педагогічних технологій.

У кожній із технологій потрібно розрізняти і зберігати теоретичний (інваріантний, чітко структурований, позаособистісний) і практичний (варіативний, ситуативний, особистісний) конструкти. На теоретичному рівні технологія може бути універсальною, масовою, а на практичному – особистісною, авторською. Її основою є відносницький підхід – суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Як приклад, можна навести тьюторську технологію, одну із найбільш поширених у світовій практиці технологій гуманізації навчально-виховного процесу, індивідуалізації навчання. Є досвід Росії, коли класний керівник чи вчитель-предметник додатково працюють з невеликою кількістю дітей. Учитель-тьютор відповідає за навчання, моральність, становлення особистості дитини, її режим дня, естетику одягу, доцільність прикрас тощо. У такій групі можуть бути як педагогічно занедбані, так і обдаровані, тобто діти зони ризику. Звичайно, з ними проводиться відповідна робота, різна за метою і змістом. За виконання тьюторських функцій тьютору видається доплата із фонду стимулювальних виплат. На наш погляд, можна було б організувати з цього, за бажанням, експериментальну роботу вчителя-тьютора з дітьми зони ризику, з тими, що потребують підвищеної педагогічної уваги. Тьюторство виникло в Англії. За даними дослідників, у Кембриджі й Оксфорді в університетах 70-90 % навчально-виховних занять проводиться за тьюторською технологією. Кого із керівників шкіл тьюторська технологія зацікавить, можна звернутися за консультацією на кафедру загальної педагогіки та андрагогіки. Тьютор, як і кожен учитель, високоосвічена, всебічно підготовлена людина, мусить бути позитивним прикладом у вихованні особистості (Л. М. Толстой доводив, що у вихованні 99,999 % належить прикладу). За даними сучасних дослідників на виховання впливає захопленість вчителя своїм предметом, любов до дітей, відданість професії, удосконалення свого іміджу, праця над «Я-концепцією». Заслуговує на увагу також андрагогічна технологія, технологія системного, компетентнісного засвоєння знань як синтез сучасних дидактичних і психологічних теорій.

У нашому суспільстві поступово усвідомлюється необхідність посилення уваги до виховання й соціалізації дітей. Водночас виховна ситуація в країні залишається складною і суперечливою. Суспільство хвилює дитячий алкоголізм, наркоманія, явища суїциду, зниження фізичного і психічного здоров'я дітей, жорстоке

й аморальне поводження з ними. За даними російських дослідників, за останні 10 років серед дітей смертність від наркотиків зросла в 42 рази. Боротьба з цими явищами ускладнюється пресингом інформаційного простору. Це наносить шкоду їхньому моральному розвитку, деформує психіку, підриває основи здорового способу життя і взагалі виховного впливу. Спеціальні дослідження відмічають зниження виховного потенціалу сім'ї, її соціально-економічні проблеми, безробіття батьків тощо.

У шкільній системі виховання лише декларується як багатопрофільний супровід дітей, у якому, крім педагогів і батьків беруть участь психологи, соціологи, спеціалісти інших профільів, з метою створення умов для життєвого становлення дитини, але в реальності все зводиться до предметно-функціонального процесу, тобто виховання, на уроці. Навчання розглядається як засіб виховання. Це звужує поняття і процес виховання.

Виховання потребує сьогодні переходу вчителя на науково-педагогічні позиції. Орієнтиром може слугувати Закон і Програма виховання дітей і молоді в Україні, видані в 2003 році. Виховання сьогодні – це професійна робота з дітьми на грані старого і нового, традиційного й інноваційного, але на нових методологічних підходах, адекватних новим потребам суспільного розвитку. Виховання – традиційно, від Г. Сковороди і П. Юркевича є головною категорією педагогіки і її предметом, його не можна зводити до навчання і освіти. Виховання мусить відбуватися на соціально-особистісних засадах, на уроці, в позакласній і позашкільній діяльності педагога, в гармонії з родиною, на «кожному квадратному метрі» – писав на основі свого великого досвіду А. С. Макаренко, а В. О. Сухомлинський повчав: «навчання – це лише одна пелюстка тієї квітки, що називається вихованням у широкому розумінні цього поняття».

В. О. Сухомлинський переконливо довів пряму залежність якості навчання від ефективності процесу виховання. Небажання окремих дітей навчатися справедливо вважав свідченням того, що в школі є тільки навчання і немає повноцінного виховання, духовного життя дитини в усьому його багатстві й різноманітності. Отже, єдність навчання і виховання, увесь педагогічний процес у сучасній школі мусить будуватися на превалюванні формування людської особистості, а не лише на засвоєнні нею певної суми знань.

У збірнику педагогічних праць ми висвітлюємо ці проблеми, але час потребує більш послідовного і цілеспрямованого їх вирішення, тому й у наступних числах нашого видання вони будуть мати продовження і розвиток.